

ÖBERGSKANS

byggt 1812

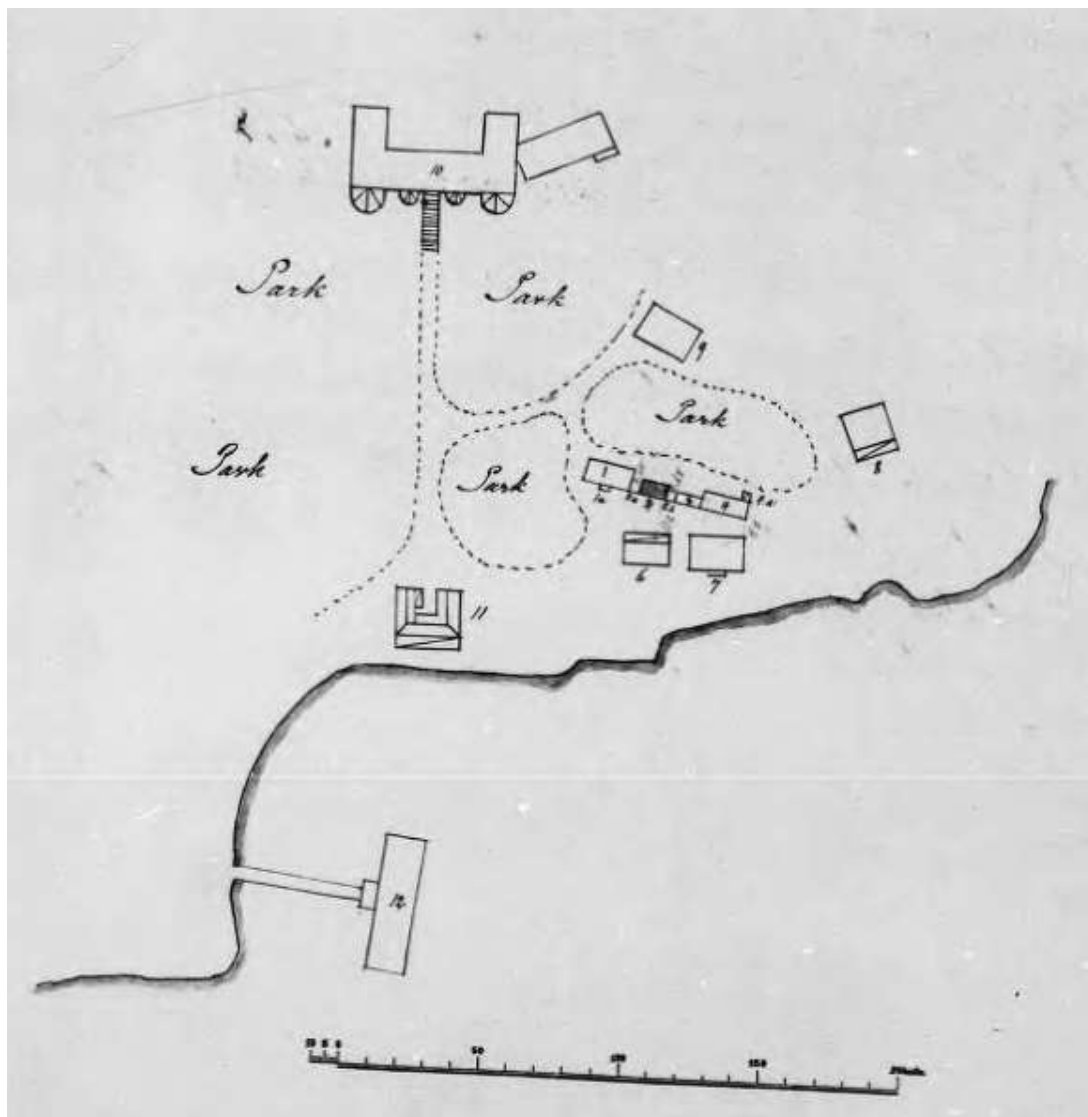

Bild 1 Plankarta 1916 Styrso Havsbad. Källa: Riksarkivet SVAR Brandförsäkring Styrso 46260

Nº1 Boningshus af trä under tegeltak (Öbergskans); 1a Förstugukvist af trä under plåttak

Nº 2 Boningshus

Nº 3 Källare

Nº 4 Materialbodar; 4a Hemlighus

Nº 5a och b Plank

Nº 6 och 7 Hotell

Nº 8, 9 och 10 Byggnader av trä under hårt tak

Nº 11 Warmbadhus

Nº 12 Kallbadhus

en lerning och vacker plats, mycket
eftersköt af resande från när och
fjerran, mycket besök af dem, som
aldrig hafvit och de många för-
maner de hafskinnat gifver. Under
senaste året har badstuen öfverstått
i nya händer, här har nedlagts en
betydande kapital och en massa
förbättringar och nyanläggningar
hafva gjort Styrsö till en af vårt
lands mest tidsenliga rekreations
och bad-platser. Vi alla, som holla
Styrsö kär och här nedlagd, stoma
eller mindre arbete på dess folkofren,
vi önska det uppmärksamt alla framgång.

P. Silfverkiöld

Bild 2 Sista sidan av dr Peter Silfverskiölds tal och hans namnteckning. Dokumentet hittades i en byrå köpt på auktion på Styrsö.

Bild 3 Äldsta fotot av Öbergskans hus

Innehåll

1. Öbergskans hus... Ulla Herlitz
2. Johanna Hård...Marinette Törnqvist
3. Helena Öberg...Ulla Hillberg
4. Styrso och världen...Inger Bergdén, Ulla Herlitz
5. Öbergs var ena riktiga entreprenörer...Ulla Herlitz
6. Öbergskans idag...Ulla Herlitz
7. En riktig Skröna...Peter Friberg
8. Källmaterial...Ulla Herlitz
9. Bidrag till ÖBERGSKANS byggt 1812

Läs mer om Styrso Sockens Hembygdsförening
och öarna i södra skärgården på
www.hembygd.se/styrso

1. Öbergskans hus

Bild 4 Öbergskans hus 1924

Bild 5 Herman Lovéns kiosk för Konfektyr och Läskedrycker

Från Öbergskans till Styrös Havsbad

Efter att Styrös Sockens Hembygdsförening hyrt lokaler i Öbergskans hus i mer än 10 år fick vi 1994 äntligen köpa huset av Göteborgs kommun. Den lilla delegationen från Hembygdsföreningen hade med sig 110 000 kr i kontanter när köpet gick av stapeln inne på kommunens kansli i Göteborg. Förutom Hembygdsföreningens egen grundplåt hade också 82 personer och familjer bidragit med pengar.

Klart vi var nyfikna redan då på husets historia. Det finns många berättelser om husets invånare och deras liv och leverne. Sjöroveri, smuggling, olaga utskänkning, våld mot kronan och alla dessa tvister och stämningar inför tinget. Vem har inte hört talas om Johanna Hård? Och om Helena och Johannes Öberg som var stämda till tinget sammanlagt 165 gånger!

Framväxten av Bratten som badort, blev dock aldrig så fashionabel som Marstrand och Särö, började med makarna Öberg och deras värdshus i det vi nu kallar Öbergskans hus. Det är nu 200 år sedan huset byggdes. Genom denna skrift vill vi berätta om huset, dess invånare och om hur Öbergskans huset var själva utgångspunkten för Brattens utveckling till Styrös Havsbad. Visst har det redan skrivits en del om detta, men det hindrar inte oss att söka ännu dju-

pare i källorna om just denna lilla 'Lägenhet' belägen 'tvenne sjömil från Götheborg Stad' längst ut i Klevfajorden.

Och även bidra till historieskrivningen med en alldeles egen skröna om varför Carl Dalberg i nådens år 1851 frös så tänderna skallrade.

Nattkärlet

Denna otroligt vackra vita och påkostade potta har en Gustaviansk bård. En bård som var vanlig på 1790-talet!

Bild 6 Öbergskans nattkärl? Finns att beskåda i Hembygdsrummet på Öbergskans.

Äldre kartor och dokument visar att Banebratten (även kallat Barnebratten) var bebyggt redan långt före makarna Öbergs tid. Här på Styrös bys utmarker långt från övrig bebyggelse låg sedan 1760-talet ett sillsalteri med trankokeri (Göteborgs arkeologiska museum, 1983).

Så detta nattkärl som vi fann i jorden i Öbergskans trädgård när kryddgården anlades kanske inte ens var Öbergskans nattkärl, kanske inte ens Johanna Hårds. Rent hypotetiskt skulle det kunna vara någon helt annans, men vem skulle ha haft sådana lyxiga vanor?

Brandförsäkringar ger fakta

Genom att studera brandförsäkringar, tålmodigt tyda de gamla vackra handskrivna dokumenten, har vi fått veta en hel del om Öbergskans hus. Den första brandförsäkringen vi hittat är från år 1827. Båtskepparen Johannes Öberg, Styrso, ägde 'Lägenheten' som då besetts och värderats av ortens Kronofogde samt två nämndemän från Styrso och Donsö.

'Lägenheten' låg på 20 alnars (ca 12 meter) avstånd från havet och själva mangårdsbyggnaden (Öbergskans hus) var uppförd 1812 av gran och furu timmer i en våning. Byggnaden var 30 alnar lång, 14 alnar bred och 4 alnar hög från takgesimsen till stenfoten (ca 18x8,5x2,5 meter). Huset bestod av fyra rum, ett kök, en bagarstuga och förstuga i undervåningen och ett rum på övervåningen. Trappan upp var en inklädd slät trappa med tio steg.

I huset fanns fyra kakelugnar, en större bakugn i bageristugan och en spis i köket. Hela huset var klätt med bräder och släta läkt och målat med gul oljefärg på ena långsidan och ena

gaveln samt med rödfärg på de båda andra sidorna. Så var brukligt förr i tiden, man målade fint på de delarna som vette mot besökarna.

Till 'Lägenheten' hörde också en rad andra byggnader. En underjordisk murad gråstenskällare! Drygt nio meter lång, sju meter bred, knappt två meter hög och med tjocka murade väggar. Dessutom ett f.d. salteri som var något större än mangårdsbyggnaden och låg cirka 15 meter öster därom. Tätt intill denna byggnad fanns två 'utbyggnader' som var 7 respektive 10 meter långa.

Vidare fanns en ladugårdsbyggnad med fähus, lada och loge som låg cirka 24 meter bort. Och här fanns på östra gaveln gårdens 'afträde i 2 afdelningar, 4 alnar långt, 3 alnar bredt och 3^{1/4} aln högt'. De två sistnämnda byggnaderna var målade i rödfärg och tran.

Hela 'Lägenheten' värderades år 1827 till 'Twå Tusende Femhundra de Femtio åtta Riksdaler Banco'.

Byggt 1812 av äldre virke

När Hembygdsföreningen tog över Öbergskans hus 1994 påbörjades en rejäl upprustning och ombyggnad. Huset var hur snett och vint som helst, det kändes som att gå i Lustiga Huset på Gröna Lund. Vi rätade upp golv och tak men lät dörrarna vara. Man kan fortfarande uppleva de mycket sneda dörrposterna. Vi öpp-

nade också upp mellan de två mindre rummen (där Sjöpolisen haft kontor) och fick på så sätt en större sammanhängande lokal på bottenvåningen.

Väggen mellan de båda rummen bestod av liggande timmerstockar och panelbrädor. Och vi blev väldigt nyfikna. Kunde vi genom att använda kol 14-metoden få veta när huset var byggt? Vi skickade in en brädbit för analys och fick tillbaks ett svar. Den kom från ett träd som växt på västkusten mellan åren 1680 och 1730. Alltså långt innan detta hus fanns enligt kartor och andra dokument.

Bilder av huset

Den äldsta bilden av Öbergskans hus är helsidesbilden på sidan 4. Huset har en inbyggd förstukvist och en ganska enkel trappa. Fotot hittade vi i C.R.A. Fredbergs bok "Det gamla Göteborg" (1922-24) men det var tyvärr inte daterat. Ett snarlikt foto, träden tycks vara desamma men huset har en ny trappa och en öppen förstukvist, är lättare att datera. Bergvillan som skymtar till vänster i bilden byggdes på 1890-talet.

Bilden finns publicerad i boken 'Styrsö – Forntidsbilder och Nutidsliv (Landelius, 1924) med texten "F.d. Öbergiska värdshuset och smugglarnästet vid Bratten." Det var så redan då och är kanske än idag det vi förknippar med Öbergiska

huset. Och det ska medges att vi smått på skämt har letat efter den hemliga smugglargången som enligt sägen ska ha funnits mellan kajen och huset. Vi hittade bara en potta, 1 Skilling (kopparmynt från 1820), 1/16 Riksdaler Specie (silvermynt från 1848) och ett råttbo under köksgolvet fullt med gamla kolarpapper!

På bild 5 ser vi bara en skymt av Öbergskans gavel till höger i bilden, men desto intressantare är Herman Lovéns kiosk för försäljning av Konfektyr och Läskedrycker som ligger i trädgården utmed vägen.

Observera att staketet på bild nr 4 och 5 ser ut att vara lika medan bild nr 7 har ett staket som i stort liknar det urgamla staket som fanns när vi tog över huset 1994. Kioskbilden är förmodligen från tiden efter 1919 då Chokladfabrikör Axel Forsberg köpt Bergsvillan som på bilden har sin entré genom Öbergskans trädgård. Fabrikören köpte nämligen också Öbergskans hus av AB Styrsö Havsbad.

Öbergskans gavel, bild 7, och trädgård visas också i Landelius bok och är med all säkerhet tagen i samband med skrivandet av boken som gavs ut 1924. Dock vet vi inte vem kvinnan är som sitter i fönstret.

1948 ärver chokladfabrikörens barn, Axel Forsberg och Rosa Berner, Öbergskans hus. Sedermera övertar Styrsö Kommun huset och

nu är det lyckligtvis i hembygdsföreningens ägo. Vi uppskattar verkligen att ha ett hus med en sådan fantastisk spännande och intressant

historia! Särskilt Johanna Hård och gumman Öberg har satt sina spår. Dessa färgstarka kvinnor ger sig till känna ibland, har vi hört.

Bild 7 Öbergskans gavel och trädgård 1924

2. Johanna Hård

Första gången som Barnebratten (även kallat Banebratten) nämns i kyrkböckerna är när änkan Johanna Hård, född Jungberg, och hennes dräng Anders Andersson blir kyrkbokförda där.

Johanna är född i Amiralitetsvarvsförsamlingen 1789 och familjen flyttade till Backa runt 1800. Hon är skriven 1813 på Vargö, då gift med änkemannen Fredrik Hård. Fredrik dör av lungshot 1818 och lämnar Johanna med hans två vuxna barn från ett tidigare gifte. Johanna är nu "fattig och näringslös" och börjar synas i rättsliga sammanhang. Bland annat seglar hon med väv till Danmark vilket var förbjudet på den tiden då allt skulle säljas inom stadens tullar.

Johanna flyttar till Öbergskans hus på Barnebratten förmodligen i början av 1821. Fredriks dotter dör 1821 och sonen går till sjöss ungefär samtidigt. Den 10 december 1822 föder Johanna ett oäkta barn. Veckan före jul samma år kom änkan Greta Andersdotter på Tången till Kyrkoherde Bogren. Hon visste något, som hon måste tala om för prästen: Änkan Johanna Hård hade nyligen fött ett gossebarn. Ovisst om det varit dött vid födelsen eller om Johanna själv har tagit barnet av daga. Johanna hade grävt ner det, men vet inte platsen. Johanna nekar till allt. Barnliket påträffades på kyrkogården efter drängen Anders Anderssons anvisning. Stads Medicus un-

dersökte barnet och kunde se att barnet var döfött.

I början av 1823 flyttar Johanna till Vrångö och där händer följande. Johanna hade, som så många andra skärgårdsbor under denna tid, ett illegalt "näringsfång" nämligen smuggling. En kväll i början av maj 1823 kom drängen Anders Andersson, Johannes Flatås från Nya Varvet samt två Styröbor Christen Andersson och hans dräng Carl Börjesson till Johannas stuga på Vrångö. Viktiga rådslag hölls.

Det var nu hög tid att man satte igång med ett "kap". Männen skulle fara ut på sjön, hitta ett fartyg, ta lasten och sälja varorna. Flatås visade stor iver och satt i källaren och stöpte hagel en stor del av natten.

Bild 8 I hembygdsföreningens samlingar finns detta vapen. Vem vet vilka hemligheter det ruvar på?

Tidigt på morgonen onsdagen den 7 maj begav de sig iväg i Christens båt. Han såsom skeppare tog befälet och ställde färden mot Tistlarna. De le-

tade hela dagen efter lämpligt offer och nästa dag seglade de till Läsö och fortsatte letandet. Utan resultat fortsatte de bort mot danska kusten. På fredagen när de siktade Skagen upptäckte de ett danskt fartyg, som verkade vara ett lämpligt offer.

De fyra männen bordade jakten "Frau Mette" under förevändning att få vatten och eld. De tre besättningsmännen, kaptenen Anders Mathiasen Nørby, styrmannen Mathias Clausen och den 17-åriga skeppspojken Johannes Abrahamson blev brutalt mördade och slängdes överbord. Delar av lasten plundrades och jaktens roder surrades så att fartyget skulle ledas ut till havs. Genom ödets ironi så strandade "Frau Mette" på Fotö. Då den kvarvarande lasten innehöll samma sorts varor som några dagar senare salufördes av piraterna blev brottet snart uppkälat.

Johannes, Anders och Christen blev dömda till döden och avrättades medelst halshuggning. Carl fick 40 par spö och kyrkoplikt varefter han skickades till Karlstens fästning på livstid. Han levde ytterligare 29 år innan han avled i kolera 1853. Mot Johanna Hård fanns inte tillräckligt med bevis och saken fick avskrivas.

Texterna är hämtade ur Styrsö Socken (Folke Danbratt, Nathan Odenvik, 1966) och hemsidan www.tingdal.se (2012). Läs gärna Strandad Jakt (Folke Danbratt, 1963).

3. Helena Öberg

Öbergskan hette egentligen Helena Johannesdotter och föddes 19 november 1803 i Gamla Gunnes hus från 1770-talet på Donsö. Hon var äldst bland fem syskon. Pappan Johannes Christensson född 1775 rånmördades 1812 i Moss där han låg med sin galeas.

Mamman Elisabet Gunnesdotter (Lisa) född 1779 på Brännö gifte om sig 1816 med Olof Håkansson, född 1793, som flyttade till huset på Donsö. De får tre barn mellan åren 1817 och 1822. Då Elisabet dör i lungsjuka 1827 gifter Olof om sig med Johanna

Bild 9 Gamla Gunnes hus byggt på 1770-talet

Magdalena Corneliusdotter född 1807. De får tio barn mellan åren 1829 och 1848. Helena är alltså äldst av 18 syskon och bild 9 visar Gunnes hus där Helena växte upp.

1824 flyttar ett nygift par in i det hus på Bratten där Johanna Hård bott. Det var Helena och fiskaren Johannes (Johan) Nilsson född 1794 från Asperö. De hade med sig dräng och piga. Redan första året antog Johan Nilsson efternamnet Öberg. Mellan åren 1826 och 1843 fick de nio barn.

Madam Helena Öberg, som hon artigt tilltalades, öppnade värdshus. Hon drev också bageri och kunde servera hummer utanför säsongen och brännvin även fast värdshuset blivit av med sina rättigheter. Man

kunde också övernatta med eller utan sällskap. Värdshuset blev ett beryktat tillhåll för flera smugglarli- gor som hade sina lager av smuggel- gods i väl dolda golvluckor enligt sägnen. Det finns många historier om paret Öberg vad gäller smugg- ling, markägartvister, spritförsälj- ning på söndagar och slagsmål. Gemensamt var de inkallade till tinget 35 gånger, Helena själv 30 gånger och Johan 100 gånger.

Smuggling var vanligt på den tiden på grund av höga tullavgifter. Mången skärgårdsbo låg i öppen och hänsynslös fejd med kronans be- vakningsmän som var stationerade på Styrso Tånge. Åkte man fast för- nekade man sin förbrytelse och man kunde köpa falska vittnen om så behövdes. Helena Öberg hade reda

på de flesta smyghål i skärgården och hon hade hundratals knep att bringa lasterna i säkerhet och lura kronans män vid tullbommarna.

Bild 10 Detalj ur dräkt som burits av Öbergskans bror Gustavs barnbarn Laura Gustava Johannesdotter född 1865 på Donsö-mormor till Hans Höglund på Donsö.

En historia som vittnar om hennes slughet. Helena blev ofta kallad till tingsrätten men ställde sällan upp. En gång seglade ett antal poliser från Göteborg ut till Styrso för att hämta henne. Då de kom in ville hon bjuda på kaffe. Även om de var miss-tänksamma tackade de ja till en

kopp. Efter en stund sade Helena att hon ville göra sig fin då hon skulle till stan. De trodde säkert att hon skulle smita ut bakvägen men hon kom tillbaks efter ett tag mycket fint klädd och seglade med poliserna in till Göteborg. Men det var ingen myndighet som visste att efter uträt-tat ärende vid tinget gick hon och sålde de smuggeltyger som hon virat runt kroppen.

Öbergskan avled 19 november 1868 och Johan 30 augusti 1870. Boupp-teckning efter Helena Öberg hölls 22 januari 1870 och efter Johan Öberg 26 september 1870. Under äkten-skapet hade uppförts ett 2-vånings plankhus, ett brygghus och en kä-gelbana. De hade köpt mark i Styrso Nordgård och Johan hade köpt mark i Styrso Sörgård (Banebratten) före äktenskapet. I ladugården fanns tre kor, en kalv, elva får och en gris. För-teckningen över inventarier var lång. Där fanns två dussin vinglas, sex dussin punschglas. I kägelbanan fanns tio trästolar. Bland möblerna tre spelbord och en imperialsäng (en hopskjutbar tvåmanssäng med gavlar). I varulagret tio dussin öl, två dussin porter och två dussin körs-bärsbrännvin. Inga brännvinsattiral-jer fanns med.

Bild 11 Familjen Öbergs grav på kyrkogården vid Styrso Kyrka

Bild 12 Enskifte för Styrso By 1807 © Lantmäteriet

4. Styrso och världen

År 1812 Europa

- Kejsare Napoleon går mot Moskva med 600 tusen man! Förlorade!
- Industrialismen startar i England.
- De tyska bröderna Grimm ger ut "Barn och hussagor"
- Vår blivande kung Bernadotte landstiger i Skåne och håller sitt första tal på "svenska." Ingen fattar något...

År 1812 Sverige

- Befolkningen ökar tack vare bättre hygien och vaccin mot smittkoppor
- Allmän värnplikt införs
- Sillperioden går mot sitt slut
- Vintern 1812-1813 hade islägg längs hela svenska kusten
- Ångbåtstrafiken startar
- Göta Kanal byggs

Styrso 1800-talets början

- Drygt 300 invånare
- Tångens By och Styrso by

- Jordbruk/boskapsskötsel
- Husbehovsfiske
- Sillsalteri & trankokeri på Barnebratten
- Kyrkoherde Brynolf Bogren tjänstgör på Styrso
- Enskifte 1807
- Byordningar från 1779 och 1821

Enskifte 1807

Enskiftet var en jordreform som genomfördes i Sverige från slutet av 1700-talet och under 1800-talets första decennier. Under skiftet slogs tegar samman så att varje bonde fick ett fåtal sammanhängande åkrar. Kartan på bild 12 visar enskiftet för Styrso by och är upprättad år 1807 och fastställd i december 1809. "Denna Enskiftesförrättning fastställer enligt mitt i dag givna utslag." står det handskrivet på kartan (på en del som inte visas här). Den vackert handritade norrpilen i bild 11 är också från denna enskifteskarta.

Lägg märke till att det på Styrso bys inägor ligger ett myller av hus och att kyrkan ligger utanför inägorna. Och på byns utmarker vid Klefvafjorden vid Barnebratten ligger ett antal byggnader alldeles vid vattnet.

Byordningen 1821

Den äldre byordningen från 1779 var fastställd av Häradsrätten men

blev aldrig inskriven i Domboken och finns således inte bevarad. Av 1821 års ordning kan man utläsa vad som var dåtidens problem i byn. Reglerna handlar om vad som är viktigt för öbornas liv och leverne, helt enkelt deras överlevnad.

Inte ta torv, hålla reda på kreaturen, inte gå utanför stigarna, inte kasta träkärl i brunnarna, inte bära eld mellan husen, inte hysa lösa främmande personer, inte ha 'wanfrägdad folk' som tjenstehjon och inte låta ungdomarna var ute efter klockan nio är några av de regler

som byns jord- och hemmansägare enats om. Vid överträdelse utgick bötesbelopp. Till exempel fick föräldrarna böta en riksdaler Banco om barnen var ute för sent. Rättskipningen var intressant. Byns ägare bestämde reglerna. Häradsrätten fastställde den men det var lokalt styre. § 8 lyder "Twänne Åldermän wäljas, som efterse att denna By Ordning efterlefwes och att den som sig deremot förbryter blifwer till det utsatta answaret fäld. Dessa Åldermän Ombytas årligen emellan Åboerne och får ingen neka att denna befattning efter sin Tour emottaga."

Bild 13 Peter Silfverskiölds minnestavla vid Skäretvägen

Barnebrattens sill & tran

Redan på 1760-talet fanns ett silssalteri och trankokeri på platsen. Och 1801 ansökte salteriiddkaren Martin Meijer om att "Sedan öboerne på Styrso uplåtitt mig den derå så kallade Bane-Bratten, ämnar jag därstädes upföra et Sil-salteri; hwartill jag förden skul allra Ödmiukast anhåller om Eders Höga Nådes tillstånd." Fem år senare har verksamheten bytt ägare och nu ansöktes om tillstånd för ett trankokeri på två kittlar.

Anläggningen verkar ha bytt ägare ofta under början av 1800-talet och 1822 köpte så Johan Öberg området Barnebratten i Styrso Sörgård med tillhörande salteri och väderkvarn. Säljare var änkan Thola Backman som fick 1 475 rikdaler för 'lägenheten'. Nu var det slut på de snabba ägarbytena. Nu började epoken Öberg som inte tog slut förrän Restaurationspaviljongen, tvärs över vägen från mangårdsbyggnaden räknat, brann 1881.

Dr Peter Silfverskiöld

En tidig vårdag 1882 gjorde dr Peter Silfverskiöld sitt första besök på

Styrso. Han kom med en liten bogserbåt och klev iland på ångbåtsbron vid Bratten. Orsaken till besöket var en man som avlidit på grund av kolos från en kamin på dåvarande hotellet. En liten 2-våningsbyggnad helt nära ångbåtsbron.

Han konstaterade snart att Styrso under senaste århundradet genomgått en stor förvandling. Hans svärfar prosten O. Warholm i Norra Vånga i Västergötland, brukade som ung student under 1830-talet ibland göra sin resa till Lund med fraktbåt från Göteborg till Skåne. Blev det då ogynnsamt väder, brukade båten kasta ankar ute på Kleven nära Styrso och där invänta gott väder. Väntetiden användes då gärna till ett besök på Styrso.

Prosten beskriver ön som kal och ofruktsam, efterbliven i många hänseenden. Kreaturen gingo fritt på bete överallt och av åkerbruk såg man föga eller intet. Några fiskarstugor i närheten av kyrkan funnos, men inget som talade för att badgäster där slagit sig ner. På Bratten kunde man få mat och dryck, och "gumman Öberg" var vida känd bland sjöfarare, berättade doktorn.

5. Öbergs var ena riktiga entreprenörer

Bild 14 Styrso Hafsbad med Restauration byggt 1882 och Hotell byggt 1891

När dr Silfverskiöld år 1882 stiger iland på ångbåtsbron vid Styrso Hafsbad vet han kanske inte att döttrarna Öberg året innan sålt hela badorten, inklusive mangårdsbyggnaden (Öbergskans hus) till byggmästare Anders Malmsten.

Med utgångspunkt i det gamla sillsalteriet och trankokeriet, mangårdsbyggnaden som byggts 1812 och de många tillhörande uthusen och ladugården hade makarna Öberg utvecklat Bratten till en attraktiv badort.

För de som mer i detalj vill följa hela badorten utveckling rekommenderar vi Lars Tobissons inspirerande och faktarika bok "Sommargäster på

Styrso". Där skildras det mesta om vem som ägde vad, var, hur och när. Av makarna Öberg kan vi bara se spåren i dokument och de byggnader som finns kvar. Mangårdsbyggnaden brann aldrig och det är vi innerligt glada för! Vi har inte hittat ett enda foto på vare sig Helena eller Johannes Öberg. Däremot är deras avtryck i domstolsprotokollen många, liksom alla historier om deras liv och leverne. Vi kan också följa dem via brandförsäkringar och kartmaterial. Som sagt fotografier från deras aktiva period 1822-1870 lyser med sin bestämda frånvaro. Efter Helenas död 1868 och Johannes 1870 driver döttrarna Öberg verksamheten vidare fram till branden 1881.

Makarna Öberg var ena riktiga entreprenörer som verkade kunna slå mynt av dåtidens nya möjligheter och behov av förlustelser. Vårdshuset i mangårdsbyggnaden fick sällskap av kallbadbassiner, badbrygga och kägelbana. Ångbåtstrafiken gjorde det möjligt att komma ut till skärgårdssamhällena. Och det ena gav det andra. Brattens Badinrättningar etablerades med Restaurationspaviljong samt Varm- och Kallbadhus. Restaurangen byggs ut till Brattens Nya Restauration. Det gamla sillsalteriet revs och redan år 1860 uppfördes på samma platsen ny mangårdsbyggnad. Och det var denna 2-våningsbyggnad helt nära ångbåtsbron som dr Silfverskiöld

besökte när han för första gången klev iland på Styrso.

Öbergskans hus hade nu ändrat karaktär, från okänt Vårdshus till Handelsbod och Bageri. Huset tycks leva sitt eget liv dolt bakom de stora trädens lövverk. Det finns nästan inte ett enda fotografi från badorten där huset syns. En träddunge som på bild 14 är det närmsta. Dock på bild 15 skymtas, mellan kusken och hästen, några fönster på Öbergskans hus. Till höger syns också västra hörnet på det första hotellet och fotografen måste ha stått på ångbåtsbron alldeles där ångbåtarna lade till.

Bild 15 Öbergskans i lummig grönska skymtar fram mellan kusken och hästen

Styrsö hade då en ganska rymlig restaurang, belägen där vattenkonsten nu har sin plats (den f.d. fontänen framför restaurangen). Av planteringar såg man en del nyanläggningar runt omkring men av vuxna träd funnos endast ett par gamla pilar och päronträd framför utanför den forna krogen, som då var omändrad till handelsbod och innehades av Kapten Roman. Styrsö hade börjat få besök av Göteborgare sommartiden, vilka här sökte och fann en behaglig vila och vederkvickelse efter vinterns mödor. Allt enligt Peter Silfverskiölds berättelse.

Epoken Öberg lider mot sitt slut men nya ägare och restauratörer tar vid. Badorten och ångbåtstrafiken försätter sin utveckling. Fler och fler Göteborgare upptäcker behaget och nöjet med de förlustelser som badorten har att erbjuda.

Brattens Badhus AB, Styrsö Nya Badhus AB, AB Styrsö Havsbud, Svenska Missionsförbundet med flera bolag och personer avlöser varandra som ägare. Trots att badorten är mycket välbesökt blir den aldrig någon ekonomisk succé och slutligen avslutas hela badortsepooken när brandkåren eldar upp varmbadhuset, turisthotellet och restaurangen år 1969.

Om badortens och sommargästernas närmare öden och äventyr hänvisar vi till andra böcker och författare. Från fotografier och kartor kan vi följa Brattens utveckling från sent

1890-tal, och i dokumenten ännu längre bakåt i tiden.

I hembygdsföreningens arbete med att skildra Öbergskans hus historia har vi funnit några spännande frågor som vi tror att också andra är intresserade av. Nämligen hur många olika restauranger har det funnits på Bratten och var gick den gamla strandlinjen? Det är särskilt dessa frågor som vi stött och blött när vi lägger ihop information från diverse dokument och fotografier.

Hur många restauranger har det funnits, hur såg de ut, var låg de och när brann de? Och strandlinjen, var gick den vid olika tidpunkter? I de första dokumenten om Öbergskans hus får vi uppgiften att 'fastigheten' var belägen endast 20 alnar från vattnet, alltså cirka 12 meter. Och då är det kanske inte så osannolikt att det ligger ett uns av sanning i skrönan att det gick en hemlig underjordisk gång från bryggan in till huset. Öbergskans var ett beryktat tillhåll för flera smugglareband som här hade sina lager av smuggelgods väl dolda, skriver Otto Rob. Landelius år 1924 i sin bok om Styrsö.

Bild 16 Polletten "BRATTEN 100"

Restaurationerna

Öbergskans värdshus var den första lokalen på Barnebratten. Efter makarna Öbergs död uppfördes en Restaurationspaviljong, som 1877 byggdes ut till Brattens Nya Restauration. Var den låg exakt och vad som hände med den vet vi ej. Där- emot skriver Landelius 1924 om en stor modern restaurangbyggnad som uppfördes på andra sidan vägen med fasaden mot sjön. Den brann efter endast två somrar 1881 och det var då döttrarna Öberg sålde hela badorten.

Byggmästare Malmsten låter uppföra en ny restauration för 500 gäster som står klar 1882. Det är den bygg-

naden som dr Silfverskiöld ser när han kliver iland på Bratten. Den låg med gaveln mot stranden, på gräsplanen ungefär där tennisbanorna, lekplatsen och scenen finns idag. Det betyder att strandlinjen då gick upp en bra bit på den nuvarande gräsplanen.

Denna restauration byggdes till med verandor och utsmyckningar. Bild 17 visar restaurationen i slutet av 1890-talet. Strax innan den år 1901 brann ner till grunden. En donation av äldre fotografier till hembygdsföreningen innehåller ett antal unika fotografier på ruinerna av denna restaurang (bild 18).

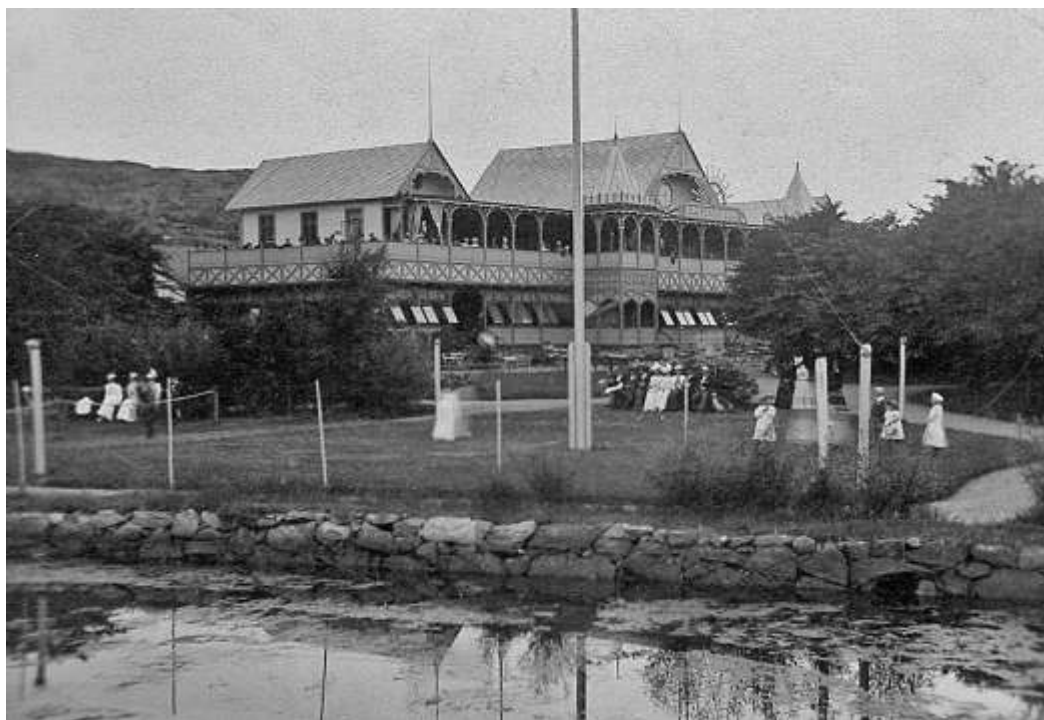

Bild 17 Den nya Restaurationen för 500 gäster byggdes 1882

Bild 18 Ruinerna efter Restaurationen byggd 1882 och nerbrunnen 1901

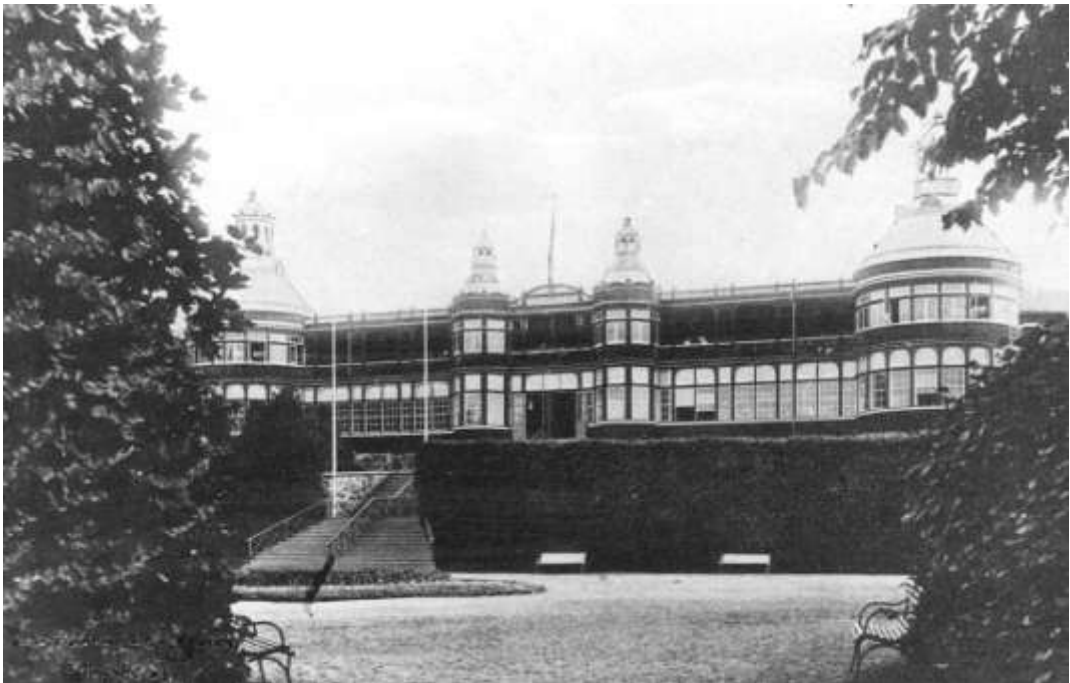

Bild 19 Den nya Restaurationen för 1000 gäster stod klar till sommaren 1902 och placerades ovanför själva planen där den tidigare byggnaden stått.

Bild 20 På 1930-talet byggdes Restaurationen om till en modern funki-slåda....

*Bild 21 ...och gick sedan planerat upp i rök en vårväll 1969
(tidningsurklipp GöteborgsPosten 15 april 1969, foto: Lars G. Söderblom)*

Styrsö Nya Badhusaktiebolag – Badorten 1897

Denna plankarta över badorten är hämtad från fastighetens brandförsäkring 1897. På motstående sida visas fotografier på byggnaderna ungefär vid denna tidpunkt. Tyvärr saknar vi fotografier på Öbergskans källare (nr 2), brygghuset (nr 3) och materialbodarna (nr 4).

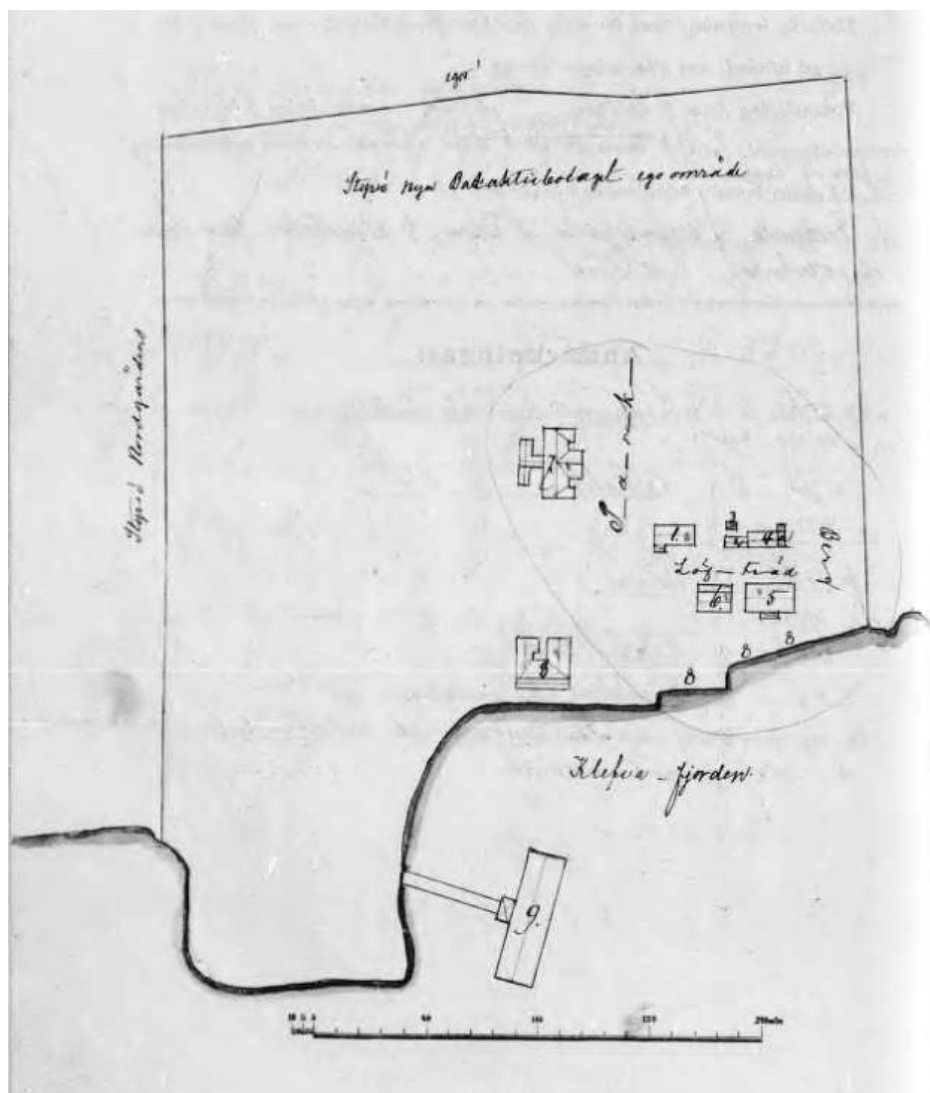

Bild 22 Plankarta Styrsö Nya Badhusaktiebolag 1897

Källa: Riksarkivet SVAR Brandförsäkring Styrsö 32182 (1897)

Bild 23 Öbergskans nr 1

Bild 25 Restaurationen nr 7

Bild 24 Strandhotellen nr 5 & 6

Bild 26 Varmbadhuset nr 8

Bild nr 27 Kallbadhuset nr 9

Strandlinjen

Bild 28 Barnebratten vid Enskiftet fastställd 1809. Avstyckat från Styrös Bys utmarker. Verksamheter på fastigheten var sillsalteri och trunkokeri.

Bild 30 Kartan från 1882 visar i sin helhet hemmansklyvningen av Öbergs ägor efter makarnas bortgång. Bratten var undantaget men visar den nya ägarens anläggningar efter det att döttrarna sålde 1881. Den innersta viken har fyllts ut och Öbergska huset kommit längre till stranden.

Bild 29 Enskiftade Banebratten på en karta från 1869 över alla ägorna till hemmanet Styrös Nordgården.

Bild 31 Dagens bild från google.com år 2012. Viken är nu helt igenfylld. Den nuvarande bryggan tycks ligga i linje med den gångbro av trä som är inritad på bild 30.

6. Öbergskans idag

Styrsö sockens Hembygdsförening fick köpa Öbergskans av Göteborgs kommun 1994. Fantastiskt att huset aldrig brann och har fått stå kvar i 200 år! Hus och trädgård var ganska nergånget och ett stort renoveringsarbete påbörjades. Idag kan vi glädja

oss åt de många olika aktiviteter som pågår i gamla Öbergskans. Hembygdsföreningen driver Hembygdsrum, Kryddträdgård, Konstgalleri, Vintercafé samt Möteslokaler, men hyr även ut till Sommarcafé och kommunens Äldreträff.

Bild 32 Vi hyr ut möteslokalen "2rok"

Bild 33 Vi har Kryddträdgårdsdag

Bild 34 Vi fikar på Öbergskas Café

Bild 35 Vi jobbar med utställning

Bild 36 Kryddträdgården fick SDN Styrös Miljöstipendium 2002

7. En riktig Skröna

Carl Dalberg frös så tänderna skallrade på honom. Han var genomblöt in på bara kroppen, smutsig, lerig och kall. Hösten hade varit regnrik så in i det absurda, ja sommaren hade inte varit torr den heller och marken var - milt uttryckt - vattensjuk. Han kunde inte minnas en blötare höst än denna i Nådens År 1851. Alla talade om detta förunderliga väder och det fanns ju människor som såg detta som ett tecken eller ett straff för människornas syndiga leverne och muttrade om bot och bättring. De allra flesta på Styrso tyckte dock att de straff för syndigt och otuktigt leverne som drabbade Carls husbonde och hans hustru gjorde så med all rätt och detta trots att deras son Sven Leopold i maj samma år drunknat i Donsö Sund. Kärleken mellan öbefolkningen och makarna Helena och Johan (eller Johannes som hans riktiga namn var) Öberg existerade över huvud taget inte.

Carl hade i början funderat över detta förhållande; befolkningen på ön, ja i hela skärgården, kände varandra och de flesta var också på något håll släkt vare sig det var blodssläkt eller genom ingifte och så mycket hade han förstått under sin tid hos paret Öberg att så var fallet även med dem. Jo, han hade också hört hur de, trots vissa rötter - Johan stammade från Asperö och Helena från Donsö -

”presenterade” sig när de först slagit sig ner på Bratten i början av 1820-talet och med icke alltid helt lagliga verksamheter som inte föll de boende på läppen, ådragit sig dessas missnöje och, i stället för att - som nykomlingar - inte alltid söka konfrontation hade de gjort tvärtom och aktivt arbetat på att öka irritationen och föraktet från sina grannar.

Bild 37 En brännvinskagge

Han kröp sakta baklänges i den lilla underjordiska gång han själv varit med om att gräva ut från huset och en bit ut under trädgården. Den var bara lite drygt ett par alnar i fyrkant och det var tur att han inte var större än vad han var. Men även om han var liten till växten var han osedvan-

ligt stark och seg. Timmen var sen, han hade krupit fram och tillbaka i den kalla lervällingen ett antal gånger redan för att gömma undan det "gods" som Johan och Helena inte tyckte att andra hade med att göra och som Johan hade seglat hem, oftast från Danmark. Ja, ibland var det ingen tvekan om vari "godset" bestod; Han hade själv rott fram och tillbaka till fastlandet några gånger för att hämta brännvinskaggar, för även om paret Öberg hade tillstånd att "utminutera", eller sälja brännvin, fanns det ju "leverantörer" som inte hämtade produkterna från något av ångbrännerierna. Dessutom tillkom ju den direkta importen av utländska spritdrycker som Johan själv i egenskap av skeppare befraktade och som inga tillståndsgivare i världen hade någon kontroll över, så nog blomstrade affärerna. Speciellt som Styrso var en välkänd hållpunkt för många av de fartyg som seglade utmed kusten och, i synnerhet, för dem som gick till och från Danmark och av vilka många låg en längre eller kortare tid på Kläven för att avvakta fördelaktigare väder eller (bristen på) dagsljus.

Vattnet sipprade, eller snarast rann in genom den bristfälliga brädskoningen i taket och på sidorna. Det iskalla vattnet och lervällingen rann över fingrarna på honom och han ville egentligen bara ut ur tunneln så fort som möjligt, men han var tvungen att stuva undan allt och det var ett par vändor kvar. Och även om det var vidrigt att krypa därnere i

det kalla, blöta mörkret kunde han inte skynda på, dels därför att det var så trångt att han knappt kunde röra sig även om förhållandena varit bättre och dels därför att han nu var så trött att han var tvungen att vila.

Bild 38 ... en kagge till

Carl stammade från Onsalatrakten och hade stött på Johan Öberg i Göteborg för något år sedan, ja han hade faktiskt träffat honom ett par gånger tidigare som barn och tonåring när han varit med sin far på dennes båt och de seglat förbi Styrso. Fadern, salig i åminnelse, hade varit lätt bekant med makarna Öberg då en del av hans seglatser inte heller hade hållit sig strikt inom lagens råmärken, men å andra sidan var det ett försvinnande fåtal av tidens sjöfolk som verkligen höll sig i den "smala farleden" när tillfälle till extrainkomster gavs; herregud man var ju tvungen att överleva och det var ju ingen enskild som drabbades, ja bortsett då från det som skett några decennier tidigare när Johanna Hårds på Vrångö dräng Anders Andersson och tre andra kapat den

danska jakten Frau Mette och dräpt besättningen. Men det var innan han var född och han hade bara hört historien berättas när han var barn.

Bild 39 Kaparnas skjutvapen?

Nåväl, han hade som sagt stött på gubben Öberg på en krog i Göteborg och känt igen honom. Öberg hade, efter lite tvekan, känt igen honom också och då han hörde att Carls far ganska nyligen seglade i himmelska (eller andra) farvatten och han, möjligen för tillfället uppmjukad av brännvinet, erbjudit honom, som inte hade något annat att syssla med, att följa med till Styrso som "hjälpare". Jo, det var just det ordet Johan Öberg använde; han kallade honom aldrig dräng och Carl hade någon gång tänkt att bekantskapen mellan hans far och Johannes Öberg varit något mer än just bara en ytlig bekantskap. Öberg var inte den som var den när det kom till umgänge med andra människor och lade aldrig fingrarna emellan (även om elaka tungor sade att det var Helena som hade byxorna på sig i äktenskapet...) men han hade aldrig, eller nästan aldrig varit utsatt för någons missnöje.

Han fortsatte sin mödosamma kräftgång i tunneln. Det var bara ett par alnar kvar till huset och det fanns ett par kaggar rom som skulle gömmas undan innan han var färdig. Och färdig skulle han vara. Ett av fartygen som låg för ankar ute på Kläven och väntade på att de tunga höstdimor som raderat ut all sikt de senaste dagarna, skulle lätta och lasten av bohusgranit skulle kunna fortsätta sin resa till Tyskland, och som skulle bli hans nya hem, åtminstone för en tid framöver tills något bättre kom i hans väg. Carl hade talat med skepparen som han också kände sedan tidigare och som hade ankrat upp för ett par dagar sedan och han skulle få följa med på vad som nog skulle bli sista eller näst sista resan före vinteruppläggningsen. Johan Öberg hade väl grymtat lite när han berättat för honom, men å andra sidan hade han alltid vetat att dagen skulle komma. Han hade till och med fått låna en eka av Johan och rott ut sina få tillhörigheter.

Bild 40 Carls koffert?

Bild 41 ... ännu en kagge

Nu hade han kommit tillbaka till huset och vecklade ut sin värkande kropp genom den i vanliga fall väl dolda golvluckan som nu stod öppen under arbetet. På golvet framför honom stod kaggarna som skulle gömmas undan. Han tog en klut som låg på golvet för att torka sig i ansiktet och om händerna som darrade av källden.

Det var inte heller någon som skulle sakna honom när han nu gav sig av i morgon. Eftersom han aldrig varit städslad som dräng eller tjänstehjon var han inte ens upptagen som medlem i det Öbergiska hushållet. Kyrkoherde Olén hade väl ställt sig frågande vid ett par tillfällen, men så länge Johan och Helena vidhöll att Carl bodde hos sin mor i Onsala och endast tillfälligtvis vistades hos dem, mer eller mindre som vän till familjen, gjorde kyrkoherden inget vidare väsen av saken. Det var för övrigt en gudsman som han kunde känna en viss sympati för just därför att Olén såg mera till sin flocks behov, såväl andligen som – i synnerhet –

kroppsligen, än att hålla på med formella småsaker. Han hade lyckats hålla sig undan både kyrkobesök och husförhör under så många olika förevändningar att han själv tappat räkningen på dem, men Helena Öberg hade ett aldrig sinande förråd av lögnar i varierande färg och det hade hon verkligen behov av under i stort sett varje del av sitt liv.

Han drog ett djupt andetag och började knuffa kaggen framför sig igen. Samtidigt hörde han ett svagt, knakande ljud från någon av foderplan-korna i taket snett bakom huvudet och märkte att vatten rann, eller rättare sagt, forsade ner över ryggen på honom. Ja, ja, det var inte hans problem, men han undrade i sitt stilla sinne vem i helskotta Johan, eller kanske troligare Helena, skulle tvinga ner i mörkret för att hämta fram "godset" igen när den dagen kom.

Carl hade så mycket hellre tillbringat denna sin sista kväll med det tjugotal gäster som hölls på krogen ikväll. Framför allt hade värmen och ljuset varit ojämförligt mycket trevligare än han nuvarande omgivning. Men nu hade han lovat Johan att stuva "godset" denna sista gång och han gjorde det eftersom han på något sätt kände att han var skyldig honom detta eftersom han i alla fall blivit så pass väl omhändertagen.

Vattnet rann nu rikligt från taket och nivån på golvet hade stigit märkbart. Han tänkte på berget som låg några

alnar till höger om honom nu när han igen baklänges kröp och ålade tillbaka. Så här i efterhand kunde han tänka på hur vansinnigt det varit att gräva ut tunneln så pass nära berget, men det var ju ingen människa som någonsin kunnat tänka sig att så mycket regn skulle kunna falla under så lång tid och nästan allt det vatten som föll på berget nu rann ner i trädgården och formligen dränkte den. Den enda fördelen var – enligt de gamla sjömännen – att dimman skulle lätta nu när regnet kommit. Nåväl det fick bli hur det ville med den saken; i morgon skulle han vara ombord och, Gud give, på väg mot Tyskland.

Han tog snusdosan han lagt på golvet för att skydda den mot vätan nere i tunneln och tog en rejäl pris med högerhandens tumme, pekfinger och långfinger och placerade den under överläppen. Återigen tänkte han på att han mycket hellre hade varit inne i värmen på krogen, men kanske skulle Johan bjuda honom på en sup eller två när han var färdig med arbetet och skulle ta farväl.

Om kaggarna varit tomma hade de flutit lätt på vattnet i tunneln, men nu var det ännu svårare att skjuta dem framför sig i den kladdiga och sugande leran är att få dem att rulla på torr mark. Det var värre än vad han hade trott och mycket tyngre. Plötsligt blev det totalt stopp. Den främre kaggen gick inte att rubba och när han sökte finna en anled-

ning till stoppet genom att treva med händerna framför kaggen upptäckte han att en av stöttorna på högersidan i tunneln tryckts in av vatten och lera. Han första tanke var att lämna kaggarna där de var och krypa tillbaka och låta allt vara som det var. Han skulle ju ändå inte vara där när det upptäcktes.

Bild 42 ...och en till

Han svor högt och länge när han grep tag i brädan och försökte rycka loss den och han kunde i alla fall glädja sig över sin armstyrka, seghet och envishet när han efter ett par försök kände hur brädan gav efter. Plockade bort de båda avbrutna bitarna och kunde, med en mängd akrobatiska rörelser som han inte ens visste att han behärskade, lägga dem bakom sig och fortsatte att knuffa kaggarna framåt. Han hade ingen aning om tiden längre. Han arbetade vidare på ren ilska och som i trans och med uppjudande av sina sista krafter. Han SKULLE bara vinna över dessa förbannade runda, tunga ohanterliga saker som just nu ver-

kade existera bara för att göra hans liv så miserabelt som möjligt.

Plötsligt gav en bräda vika och effektivt naglade fast honom mot tunnelgolvet. Vattnet stod säkert drygt två tum över golvet på detta ställe och han vred och vände på sig i ett desperat försök att komma loss. Han var så upptagen att han inte hörde eller märkte hur fodringen på högersidan gav vika, men han märkte hur vatten och lera sköljde över honom, han märkte hur den tjocka lergröten steg snabbt och han märkte hur den steg upp mot hans ansikte, hans mun och hans näsa. Sedan märkte han inget mer.

Uppe på krogen hade ett par av besättningarna, bland dem Carls, brutit upp för att bege sig ut till sina båtar för att vara ombord med hopp om att dimman skulle ha lättat så mycket på morgonen att man kunde fortsätta mot sina mål. Ingen i hans besättning tänkte på att han inte var med ombord; han var ju inte ordinarie. Dessutom var de trötta och, framför allt, inte så lite berusade och all koncentration de kunde uppbåda gick åt för att försöka hitta kursen tillbaka till fartyget.

Johan Öberg upptäcker den öppna lönnluckan och svär högt över Carl. "Den jäveln kunde väl för höge farao ha stängt den förbannade luckan innan han gick. Fan, när han kommer tillbaka någon gång skall jag jävlar i mig läsa lusen av honom för detta". Fortfarande muttrande stängde han omsorgsfullt luckan och

dolde den, minst lika samvetsgrant, under mattor och skåp. Det var då han såg den och sade till sig själv med antydning till ett leende: "Å så bråttom hade den lelle lusongen att han glömde snusdosen..."

Bild 43 En snusdosa tillverkad av horn, ben och skinn finns i hembygdssföreningens samlingar. Carls snusdosa?

PS. Samliga namngivna personer har existerat. Däremot finns ingen dokumentation om att detta verkligen har hänt. Men man kan inte kategoriskt avfärda myterna om underjordiska tunnlar och lagerrum. Öbergskans hus låg ju bara 12 meter från kajen och makarna Öberg var stämnda till tinget 165 ggr. DS.

8. Källmaterial

Hur kan vi veta att en Kapten Roman drev handelsbod i Öbergskans hus 1882? Det är en helt otrolig historia som rullas upp. Om doktor Silfverskiöld, Mohriskas paviljongen, Bror i skogen, hans dotter Gunvor och hembygdsföreningen.

Dr Peter Silfverskiöld är mest känd för att ha grundat Styrso Kustsanatorium. Han var också kurortsläkare på Styrso Havsbad 1886 till 1906 och dessutom 1899 till 1903 ordförande i Styrso Nya Badhus Aktiebolag. Den Mohriskas paviljongen invigdes 1858 på sin plats i Trädgårdsföreningen. Doktorn köpte huset och

flyttade det till Styrso Bratten 1887. Bror i skogen, född 1911, var stenhuggare och bodde uppe i Skogen ovanför Bratten.

Doktorn dog 1940 och allt såldes på auktion innan huset slutligen revs 1958 för att ge plats till det numera också rivna ålderdomshemmet. Bror i skogen var där på auktionen. Han ropade in en byrå. Sent omsider hittade han i lådan ett handskrivet tal i original av P. Silfverskiöld. Och dotter Gunvor som var styrelseledamot i hembygdsföreningen tog det med sig och gav det offentlighet. Ett fantastiskt intressant samtidsdokument.

Bild 44 Mohriskas paviljongen i Trädgårdsföreningen invigdes 1858

Bild 45 Dr Peter Silfverskiöld flyttade Mohriska Paviljongen till Styrso 1887. Huset revs 1958 för att ge plats till ett nytt ålderdomshem. Som revs för att ge plats till nuvarande Styrsohemmet.

Våra viktigaste källor

I arbetet med denna skrift har vi kommit i kontakt med skrifter och dokumentation av olika slag. Vi har märkt att mycket som skrivs är rena citat av vad andra har skrivit. Vi måste värdera källmaterialet kritiskt; läsa, forska och fundera. De källor vi litar mest på är originaldokumenten och fotografierna samt de äldre källorna Landelius 1924 och dr Silfverskiölds tal. Och ibland måste man ha lite tur. Som hembygdsföreningen kan vi inte nog värdesätta de dokument och föremål som anförtros oss. Och som både vi och

andra kan forska vidare i för att söka svar på hur det var förr i denna hembygd.

Här redovisar vi våra källor som ligger till grund för skriften om ÖBERGSKA byggt 1812.

Publikationer

- Hus på Styrso; Ulla Hillberg, 2003
- Sommargäster på Styrso; Lars Tobisson, 2011

- Strandad jakt; Folke Danbratt, 1963
- Styrso Forntidsbilder och Nutidsliv; Otto Rob. Landelius, 1924
- Styrso från istid till nutid; Göteborgs arkeologiska museum, 1983
- Styrso Kustsjukhus – en insulär vård över 60 år; Frank Engelbrektsson, 2007
- Styrso Socken; Folke Danbratt och Nathan Odenvik, 1966
- Uti vår hage, 1886-1976; Per Eklund, Sällskapet Arbores, 1976

Fotografier och vykort

- Privatpersoner
- Hembygdsföreningens samlingar som finns tillgängliga på Öbergskans i Hembygdsrummet och delvis på www.hembygd.se/styrso
- www.vastarvet.se har en stor samling fotografier tillgängliga på Internet

Vi har letat och hittat fotografier och kartmaterial på många olika ställen. Många fotografier har en fantastisk bra kvalitet, till exempel några bilder av Öbergskans hus kopieradet från glasplåtar som är i hembygdsföreningens ägo. Dessvärre finns en del material som inte är lika bra kvalitet, men vi har ändå valt att ta med dem då de fyller en viktig funktion till sitt

innehåll. Det gäller till exempel brandförsäkringarnas planritningar.

En besvikelse för oss som jobbat med ÖBERGSKANS byggt 1812 är att vi inte har funnit några foton på markerna Öberg, varken tillsammans eller var för sig. Det närmaste vi har kommit är ett foto på Helena och Johannes Öbergs dottersons dotter Hilma som syns till höger på fotografiet, bild 46.

Bild 46 Hilma Öberg (th) barnbarnbarn till Helena och Johannes Öberg

Andra dokument

Research bland äldre dokument som kyrkböcker, kriminalregister, brandförsäkringar och kartor har utförts av Marianne Törnqvist.

- Brandförsäkringar 1827, 1853, 1861, 1872, 1888, 1897 och 1916

- Historiska kartor 1807, 1869 och 1882
- Tal av dr Peter Silfverskiöld, odaterat
- www.tingdal.se (information om Johanna Hård)

Nästa år utkommer en ny bok om Johanna Hård. Utifrån kapningshistorien och rättegången berättas där historien om Johanna och den tid hon levde i. En tid som präglades av sillstim, smuggling, kontinental-

blockaden, inflyttning till Göteborg, stadens tillväxt och ett patriarkaliskt samhälle. Författarna försöker ge en bild av personen Johanna Hård för att kunna förstå orsakerna bakom hennes handlande. Vi möter också Johannas familj, som invandrat från Västergötland, och de fyra personer som dömdes för kapningen. Boken kommer på förlaget TRE BÖCKER. Författare är Marianne Kindgren och Birgitta Tingdal, släkting till Johanna.

Fotografier i skriften

Bild 47 En av många bilden som inte kom med ...trängsel vid hemfärd från Styrö Havsbad

- Nr 1 Källa: Riksarkivet SVAR Brandförsäkring Styrso 46260 (1916)
- Nr 2 Del av dr Peter Silfverskiölds handskrivna tal, Styrso Sockens Hembygdsförening
- Nr 3 Det gamla Göteborg, Fredberg, 1922-24
- Nr 4, 7 Styrso Forntidsbilder och Nutidsliv, Landelius, 1924
- Nr 5 Fotograf okänd, Styrso Sockens Hembygdsförening
- Nr 6, 8, 10 Ulla Herlitz, 2012
- Nr 9 Familjer vid havet, Lizzie Fhager, 1998
- Nr 11 Ulla Hillberg, 2012
- Nr 12 © Lantmäteriet
- Nr 13 Monica Lindeberg, 2008
- Nr 14 Fotograf okänd, Styrso Sockens Hembygdsmuseum
- Nr 15 Fotograf okänd, Styrso Socken Hembygdsmuseum
- Nr 16 Ulla Herlitz, 2012
- Nr 17-20 Fotograf okänd, Styrso Sockens Hembygdsmuseum
- Nr 21 klipp ur Göteborgsposten 15.4.1969
- Nr 22 Källa: Riksarkivet SVAR Brandförsäkring Styrso 32182 (1897)
- Nr 23 Styrso Forntidsbilder och Nutidsliv, Landelius, 1924
- Nr 24 Fotograf okänd, Styrso Sockens Hembygdsförening
- Nr 25-27 Fotograf okänd, Marinette Törnqvist
- Nr 28-30 © Lantmäteriet
- Nr 31 www.google.com
- Nr 32 Ulla Herlitz, 2012
- Nr 33-35 Ulla Herlitz, 2007
- Nr 36-43 Ulla Herlitz, 2012
- Nr 44-45 Fotograf okänd, Styrso Sockens Hembygdsförening
- Nr 46 Fotograf okänd, äldre ateljefoto, Styrso Sockens Hembygdsförening
- Nr 47 Fotograf okänd, Styrso Sockens Hembygdsförening
- Nr 48 © Lantmäteriet
- Nr 49, 50 Peter Andersson, 2012 (Öbergskans, Muséet)
- Nr 51 Ulla Herlitz, 2012 (Sjöboden)
- Nr 52, 53 Peter Andersson, 2012 (Finkan, Ryggåsstugan)
- Nr 54 Ulla Herlitz, 2012 (Brandspruta)

9. Bidrag till ÖBERGSKANS byggt 1812

Ancaret HB

Anna Lottas Lek & Presentbod KB

Berit Aaeng Ericson

Donsö-Vrångö Båtförsäkringsbolag/Assuransen

Firma Fin Kollektion Styrso AB

Fritz Trädgårdsanläggningar AB

Företagsutveckling Gösta Johnsson AB

Geo Larsson Mäklarna

Konsum Styrso

Merenius Fastighetsbyrå

Pensionat Styrso Skäret

Per Viknanders El

Peter och Birgitta Andersson

Peter Lindgrens rör

Steens Transport & Entreprenad AB

Styrso Fastighetsägareförening

Styrso Nordgårds Samfällighetsförening

Styrso Sörgårds Skifteslag

Sällskapet Arbores

Yngves Livs

Wahlborgs Marina

Öbergiska på Styrso KB

Vi som arbetat med detta skrivprojekt har gjort det helt ideellt och tack vare bidrag från föreningar och företag har Styrso Sockens Hembygdsförening kunnat trycka upp skriften i 1000 exemplar. Stort tack till dessa föreningar och företag för visat hembygdsintresse!

ÖBERGSKANS byggt 1812

Öbergskans vid Bratten på Styrso i Göteborgs södra skärgård är ett av Styrso Sockens Hembygdsförenings fem hus. Denna skrift handlar om ett av dem. "ÖBERGSKANS byggt 1812" är resultatet av ett intensivt arbete i hembygdsföreningen under våren 2012. Peter Andersson, Inger Bergdén, Peter Friberg, Ulla Herlitz, Ulla Hillberg, Jan Kartengren och Marinette Törnqvist har jobbat med projektet. Marinette Törnqvist har gjort research i källmaterialet. För idé och det redaktionella svarar Ulla Herlitz. Källorna utgörs främst av äldre dokument som brandförsäkringar, bouppteckningar, kyrkoböcker, kriminalregister och tingsrättsprotokoll samt böcker om Styrso och södra skärgården. Äldre kartor, fotografier och vykort har också varit till mycket stor hjälp för att få en bild av hur området på Styrso kring Öbergskans hus har förändrats. Många intressanta och värdefulla tips, synpunkter och råd har vi fått under arbetets gång, samt ekonomiskt stöd till tryckning av boken från företag och föreningar.

Stort tack till alla som bidragit!

Öbergskans

Muséet

Sjöboden

Finkan

Ryggåsstugan

